

Ganong
acti
re

VICTOR FRANKL

*Totdeauna și în orice
împrejurare,
viața are un sens,
are un sens, un rost*

**Gândirea
în
actualitate**

Experimentul crucii

În Bavaria, la circa 50 de kilometri vest de München, se află un orașel numit Landsberg. La sud de el, o șosea duce spre târgul Kaufering, aflat la numai 5 kilometri de Landsberg. La începutul anului 1945, dimineata, când se îngână ziua cu noaptea, pe acea șosea mășăluiau 280 de oameni. Coloana era formată din cinci șiruri și era escortată de SS-ști. Era vorba de un grup de deținuți din lagărul de concentrare cu sediul în târgul Kaufering. Coloana de deținuți se îndrepta spre o pădure din apropiere, unde trebuia construită o fabrică de armament camuflată, de dimensiuni uriașe. Pe șosea se vedeau mergând niște siluete de oameni zdrențăroși și decăzuți. Este greșit să spunem că acei oameni mergeau: ei înaintau schiopătând, se târau spre locul de muncă, agățați unul de altul, sprijinindu-se unul de altul. Picioarele le erau umflate, gata să pleznească, din cauza edemului provocat de foamea cronică și cu greu puteau susține chiar niște corpuri atât de slăbite, încât fiecare din ele avea o greutate medie de 40 de kilograme. Picioarele dureau, fiind rănite: pline de bătăături și de rosături de încălțăminte cu puroi; aveau și degerături cu abcese deschise. Și ce se petrecea în mințile acestor oameni? Se gândeau la supa ce se distribuie o dată pe zi, la întoarcerea în lagăr de la locul de muncă. Ei se întrebau dacă în seara acelei zile, în lichidul supei din gamela lor va pluti vreun cartof. Ei se mai gândeau și la grupul în care vor fi repartizați peste vreun sfert de oră, odată ajunși la locul de muncă, dacă vor ajunge într-un grup cu un supraveghetor temut ori într-un grup cu un supraveghetor cumsecade. Și în felul acesta gândurile acestor oameni se limitau la grijile zilnice ale deținutului din lagărul de concentrare.

**Gândirea
în
actualitate**

Deodată, unuia din acești oameni astfel de gânduri i s-au părut cumva prea prostești. Și el a încercat să se ridice la alte gânduri, la griji „mai demne de un om”. Dar nu reușea. Și atunci a folosit un șiretlic: el s-a străduit să se distanțeze de toată viața aceasta

**Gândirea
în
actualitate**

de caznă și de chin, să se situeze deasupra ei, privind-o dintr-un punct de observație mai înalt, ori din punctul de vedere al viitorului. în sensul unor considerații teoretizante viitoare. Și ce a făcut? El și-a imaginat că se află la pupitrul pentru conferențiar al unei universități populare din Viena și face o expunere orală tocmai despre ceea ce simtea atunci: în minte el ținea un discurs cu titlul „Psihologia lagărului de concentrare”.

Dacă ați fi privit mai îndeaproape pe acest om, ați fi observat că pe veston și pe pantalon i se cususe o bucatică de pânză, pe care se putea citi numărul 119.104. Și dacă ați fi cercetat scriptele lagărului din Dachau, ați fi constatat că în dreptul acestui număr, care ținea loc de nume și de prenume, se afla Frankl Viktor.

Acel discurs pe care acel om îl ținea în gând în acea dimineață de iarnă de la începutul anului 1945, vreau să vi-l țin dumneavoastră în mod real, pentru prima dată, în această sală reală a acestei universități populare vieneze. Îl voi repovesti. Discursul de atunci începea cu cuvintele:

În psihologia lagărului de concentrare, putem distinge mai multe faze. Prima fază este aceea a internării deținutului. Este acea fază pe care am putea-o numi și caracteriza ca șocul produs de internare. Imaginați-vă:

Un psiholog îndură ca deținut viața din lagărul de concentrare

Trenul de persoane, încărcat la refuz cu 1500 de oameni, bărbați și femei, se afla pe drum de câteva zile și de mai multe nopți. În fiecare vagon erau înghesuți 80 de oameni, așezați pe bagajul lor (pe ultimul rest al avutului lor), în așa fel ca partea de sus a ferestrei să rămână liberă, nu acoperită cu rucsacuri, serviete etc., și să permită o privire în zorii ce se iveau. Toată lumea era de părere că transportul nostru se îndreaptă spre vreo întreprindere de armament, unde trebuia să facem muncă silnică. După cât se pare, trenul se oprește în plin câmp, nu în dreptul unei gări. Nu știm precis dacă ne aflăm încă în Silezia ori dacă am trecut deja în Polonia. Sinistru sună fluieratul locomotivei, strident ca un bănuț strigăt de ajutor al masei de oameni care se îndreptau spre nenorocire, în timp ce trenul începe să se alinieze lângă peronul unei gări mai mari. Deodată, din masa de oameni în așteptare plină de teamă aflați în vagonul nostru, răsună strigătul: „Uite un nume de gară scris pe o tablă: Auschwitz!”

Gara Auschwitz

În acea clipă, fiecare din noi a simțit că-i stă inima-n loc. Auschwitz însemna ceva, era întruchiparea părerilor neclare, dar cu atât mai înspăimântătoare despre camere de gazare, cuptoare de crematoriu și ucidere în masă. Trenul merge încet mai departe, parcă șovăitor, ca și cum ar vrea să pună mulțimea nefericită

– profesor de neurologie și psihiatrie la universitatea din Viena;

– a avut catedre de profesor universitar și în Statele Unite ale Americii, și anume la universitatea din Harvard, precum și la universitățile din Dallas și Pittsburg;

– La U.S. Internațional University din California s-a înființat anume pentru el o catedră de **logoterapie**, o nouă direcție în psihoterapie creată de Frankl; această mai e numită și „cea de a treia direcție vieneză” (prima direcție vieneză a fost psihanaliza lui Sigmund Freud, a doua direcție vieneză a fost psihologia individuală a lui Alfred Adler).

– a fost onorat de numeroase universități din lumea întreagă, care i-au acordat nu mai puțin de 24 de titluri de „doctor honoris causa”

– între altele, Societatea Americană a Psihiatrilor i-a acordat lui Frankl, ca primului laureat neamerican, premiul Oskar Pfister (numit astfel după un elev al lui Freud), iar Academia Austriacă de Științe l-a ales ca membru de onoare al său;

– timp de 25 de ani Frankl a fost șef al Policlinicii vieneze de neurologie;

din el, nu brusc, ci doar treptat și oarecum cu crutare, în fața realității crunte: „Auschwitz!“ Acum se vede mai mult: În zorii avansați ai zilei se observă, în dreapta și în stânga căii ferate, pe distante de kilometri, contururile unui lagăr de dimensiuni uriașe. Nesfârșite îngrădituri cu sârmă ghimpată, turnuri de pază, reflectoare și coloane lungi de siluete umane jerpelite, înfășurate în zdrențe, avansând cenușii în cenușul zorilor de zi, încet, ostenite și străbătând aleile perfect drepte ale lagărului. Încotro? Nimeni nu avea habar.

Eram îngrozit și era bine să simt asta: Noi toți trebuia să fim introduși secundă cu secundă, pas cu pas, în marea grozăvie. Încă nu se mișcă nimic. Deodată răsună strigăte de comandă, în acel mod pătrunzător, specific, pe care ne-a fost sortit să le auzim de atâtea ori și în toate lagărele...

Deodată ușile vagoanelor sunt deschise și o mică haită de deținuți în obișnuitele haine vărgate, se năpustește înăuntru.

Prima selecție

Ni s-a spus să lăsăm tot bagajul în vagon, să coborâm din tren și să formăm câte o coloană: una pentru bărbați și alta pentru femei, pentru ca, în cele din urmă, să defilăm prin fața unui ofițer superior SS. Îl văd în fața mea: înalt, svelt, într-o uniformă ireproșabilă și curată – un om elegant și plin de distanță față de noi, figuri jalnice, care arătam somnoroși și neîngrijiiți. Într-o postură degajată, sprijinindu-și cotul drept cu palma stângă, cu antebrațul drept în sus și făcând cu degetul arătător al acelei mâini, cu multă economie de energie și de mișcare, un semn când spre stânga, când spre dreapta, mult mai des spre dreapta. Mi-a venit rândul să trec prin fața ofițerului. Cu puțin timp mai înainte, cineva mi-a șoptit că spre dreapta (din punctul de vedere din care se privește scena) se merge la lucru, spre stânga se merge într-un lagăr pentru inapți de muncă ori pentru bolnavi. SS-istul își pune ambele mâini pe umerii mei, eu stau teapăn și atunci el îmi rotește încet umerii spre dreapta, astfel că sunt îndreptat cu fața spre dreapta și mă îndrept grăbit spre dreapta.

În seara acelei zile de pomină, noi știam ce înțeles avea acest joc cu degetul arătător de la mâna dreaptă: era prima selecție! Prima decizie despre existența ori neexistența cuiva, pentru majoritatea zdrobitoare a transportului nostru, adică pentru circa 90% dintre noi decizia era condamnarea la moarte. Verdictul era îndeplinit în orele următoare. Cine a fost trimis spre stânga, a mărșăluit de la rampa gării direct spre o clădire în care se afla crematoriul, unde – după spusele deținuților care lucrau în acel sector – pe clădire se afla scris „Baie”, în mai multe limbi europene. Pe urmă, toți acești nefericiți primeau în mână o bucată de săpun RIF. Despre ce se întâmpla mai departe în acea clădire

– cele 30 de cărți ale sale au apărut în 22 de limbi, inclusiv în rusă, japoneză și chineză. Numai de la una din aceste cărți („*Man's Search for Meaning*”) au apărut cu mult peste 5 milioane de exemplare. Despre această carte Biblioteca congresului american (*Library of Congress*) din Washington s-a exprimat astfel: „*one of the ten most influential books in America*” (una din primele zece cărți cu cea mai mare influență asupra publicului). Cartea se află și în germană cu titlul „*Trotzdem Ja zum Leben sagen (Ein Psychologe erlebt das Konzentrationslager)*” – totuși viața merită trăită (Un psiholog îndură ca deținut viața din lagărul de concentrare nazist); – dintre cărțile sale apărute în germană, este menționat „*Der Mensch vor der Frage nach dem Sinn*” (*Eine Auswahl aus dem Gesamtwerk*) – „*Omul în fața sensului vieții*” (o selecție din întreaga operă a lui Frankl). – foarte mulți autori și-au spus părerea despre logoterapia lui Frankl în 15 limbi, în 120 de cărți, în 144 teze de doctorat și în 3 teze de docență.

Gh. Arsintescu

trebuie să tac. după ce relații mai autentice au dezvăluit acest lucru. Noi cei care formăm minoritatea norocoasă am știut chiar din seara primei selecții ce se întâmplase cu majoritatea zdrobitoare a celor sosiți odată cu noi. Am întrebat camarazi care se aflau în lagăr de mai mult timp, unde ar fi putut ajunge colegul meu P... A fost cumva trimis în partea cealaltă?" „Da", am răspuns eu. „Atunci îl vezi acolo". „Unde?" O mână îmi arată un horn, aflat la câteva sute de metri, din care ieșea un jet de flacără lungă de mai multi metri, care se îndrepta înfiorător spre vastul și cenușiu cer polonez, pentru a se transforma într-un nor întunecat de fum. „Ce este acolo?" „Acolo pluteste prietenul tău în cer", mi se dă răspunsul dur.

Toate acestea le povestesc anticipând cum s-au petrecut lucrurile. De la gară, coloana noastră, însoțită de SS-ști cu puștile gata de tragere, în pas alergător, am traversat lagărul, mergând pe alei mărginite de sârmă ghimpată încărcată cu curent electric de înaltă tensiune, spre baia de dezinfectie, care – pentru noi cei aleși la prima selecție – era măcar o baie adevărată.

Dezinfectia

Ne aflam în baracă cu rol de vestiar ce ducea spre „dezinfectie". Niște SS-ști au venit cu pături în care trebuia să aruncăm toate conservele, toate ceasornicele și toate bijuteriile. Spre distracția deținuților vechi care îi ajută pe SS-ști la această operație, printre noi se află și naivi care îndrăznesc să întrebe dacă au voie să păstreze măcar inelul de cununie ori un medalion, ori un talisman, ori o amintire. Încă nimeni nu poate crede că i se ia absolut totul. Atunci eu încerc să-l trag de-o parte pe unul din deținuții vechi. Mă strecoz lângă el și-i arăt un sul de hârtie în buzunarul de la pieptul paltonului meu și-i spun: „Mă, fii atent, am la mine manuscrisul unei cărți de știință. Știu ce vei spune, știu: Că tot ceea ce se mai poate cere de la soartă este să scap cu viață, numai cu viață. Dar eu nu am ce face, eu vreau mai mult. Vreau să păstrez acest manuscris, cumva să-l păstrez. El conține opera vieții mele, înțelegi?" Și el începe să înțeleagă, într-adevăr el începe să zâmbească cu toată fata, întâi mai mult compătimitor, apoi mai mult amuzat, apoi batjocoritor, pe urmă disprețuitor și, cu o strămbătură, îmi aruncă în față urlând un singur cuvânt, pe care pe urmă a trebuit să-l aud de atâtea ori în lagăr, el constituind cuvântul preferat în vocabularul deținutului din lagărul de concentrare. El urlă: „Ra-hat!" Acum îmi dau seama cum stau lucrurile. Atunci eu fac ceea ce constituie punctul culminant al întregii faze întâi a reacției psihologice la viața de lagăr: renunț cu toată viața mea de până atunci (renunț la planul de a publica vreodată manuscrisul cărții aduse de mine), ca să trăiesc din plin viața de deținut într-un lagăr de concentrare nazist.

Gândirea în actualitate

Visurile deținuților din lagărul de concentrare

Despre ce visează cel mai mult deținutul din lagărul de concentrare? El visează pâine, tort, țigări și o bună baie caldă făcută în cadă. Lipsa posibilității de a-și satisface trebuințele cele mai simple face ca ele să fie satisfăcute în somn. Nu ne vom ocupa de ce simte cel care în somn are niște visuri plăcute și se trezește la realitatea lagărului de concentrare și cât de dureros simte contrastul dintre iluzia din vis și realitatea lagărului. În orice caz nu voi uita niciodată cum într-o noapte am fost trezit de vaietele cu voce tare ale celui aflat sub influența vreunui groaznic vis urât. El se și zbătea prin somn. În legătură cu acesta, vreau să spun mai întâi că eu personal simt o milă deosebită pentru oamenii chinuți de înspăimântătoare idei delirante ori idei onirice. Astfel în acea noapte eu eram pe punctul să-mi întind brațul ca să-l zgâlțâi pe cel chinuit de coșmar și să-l trezesc. În aceeași clipă m-am înspăimântat de ceea ce voiam să fac și mi-am retras imediat mâna care trebuia să-l trezească pe cel care visa. Căci în acea clipă mi-am dat seama că nici un vis, nici chiar cel mai înspăimântător, nu poate fi atât de parșiv ca realitatea ce ne înconjură acolo în lagăr și eu eram cât pe ce să trezesc pe cineva, ca să trăiască deplin treaz acea realitate...

Gândirea în actualitate

Refugiul în interiorizare

În ciuda condițiilor primitive în care omul din lagărul de concentrare este silit să trăiască nu numai în exterior ci și în viața lui interioară, totuși, din când în când se fac încercări în sensul unei tendințe pronunțate de interiorizare. Cum se petreceau lucrurile atunci când, dis-de-dimineață, mărșăluiam ieșind din lagăr și ne îndreptam spre „santier“? Răsună o comandă: „Detășamentul de muncă Weingut, în pas cadentat, înainte marș! Stâng–doi–trei–patru; stîng–doi–trei și; stîng–doi trei patru! Capul coloanei indică direcția de ocolire! Stîng și stîng și stîng – Descoperiți!“ Aceste comenzi îmi răsună din nou în urechi ca o amintire. La „Descoperiți!“ trecem prin poarta lagărului. Reflectoarele sunt îndreptate asupra noastră. Cine în aceste clipe nu merge cu vigoare și cu ținută dreaptă, frumoasă a corpului în rândul de cinci inși, trebuie să se aștepte să primească de la o sentinelă o lovitură de cizmă în fund. Si mai rău o pătește cei care, datorită frigului, a încercat să-și tragă sapca pe urechi înainte de a fi sosit comanda „Acoperiți!“ Și acum noi băjbâiam mai departe în întuneric, împiedicându-ne de pietrele mari și poticnindu-ne în bălțile lungi de câțiva metri de pe șoseaua de acces în lagăr. Sentinelele urlă mereu la noi și ne îndeamnă să facem pasul mai viu, lovindu-ne cu patul armei. Cine are picioarele foarte rănite, își agată brațul de brațul vecinului pe care îl dor mai puțin picioarele. Între noi rar se schimbă vreun

cuvânt; vântul rece, tăros, ce adie înainte de răsăritul soarelui, nu te îndeamnă la vorbit. Cu gura ascunsă în spatele gulerului ridicat, camaradul care mărșăluiește lângă mine murmură: „Măi, dacă ne-ar vedea acum soțiile noastre...! Să sperăm că lor le merge mai bine în lagărul lor, să sperăm că ele nu bănuiesc cum ne merge nouă.“ Deodată îmi apare în minte imaginea soției mele.

Când nu-ți mai rămâne nimic altceva

În timp ce noi ne târâm schiopătând kilometri întregi, înotând în zăpadă ori alunecând pe porțiunile de ghetuș, totdeauna sprijinindu-ne unul pe altul, ridicându-ne unul pe altul atunci când unul din noi a căzut ori târându-ne unul pe altul înainte, nu se aude nici un cuvânt, dar la această oră noi știm că fiecare se gândește numai la soția sa. Din când în când mă uit spre cerul senin, unde lumina stelelor pălește, ori spre răsărit unde, în spatele unui nor întunecos, cerul înroșit anunță răsăritul soarelui. Dar mintea mea este acum umplută de figura pe care o păstrează în acea imaginație extraordinară de vie, imaginație pe care nu o cunoscusem niciodată înainte, în viața normală. Port convorbiri cu sotia mea, în gând. O aud cum îmi răspunde la întrebări, o văd zâmbind, îi văd privirea care cheamă și care încurajează și – realmente ori nu – privirea ei lucește mai tare decât soarele care tocmai răsare. Atunci îmi trece prin minte un gând: Prima dată în viața mea trăiesc din plin adevărul a ceea ce atâția gânditori au scos în evidență drept ultima concluzie a înțelepciunii și ceea ce atâția poeți au cântat: adevărul că iubirea este cumva lucrul ultim și cel mai înalt la care se poate avânta existența umană. Acum sesizez ceea ce este ultim și extrem, lucru exprimat și de poezie, și de gândire, și de credință. Este vorba de mântuirea prin iubire și în iubire! Sesizez că omul, când nu-i mai rămâne nimic în această lume, poate deveni fericit – chiar și numai pentru câteva clipe –, în partea lui cea mai interiorizată, abandonându-se imaginii mintale a persoanei iubite. În cea mai tristă situație externă ce se poate imagina, pus într-o stare în care nu se poate realiza printr-o performanță, într-o situație în care unica lui performanță poate consta într-o suferință autentică, într-o suferință sinceră; ei bine, într-o astfel de situație omul se poate realiza în contemplarea plină de iubire a imaginii mintale pe care o poartă în el despre persoana iubită.

În fața mea se prăbușește un camarad. Cei din spatele său cad și ei. Sentinela a și fost la locul întâmplării și-i îmblățește pe cei căzuți. Pentru câteva secunde viața mea contemplativă a fost întreruptă. Dar într-o clipă sufletul meu se redresează, se salvează din nou din această existență terestră de deținut și pătrunde din nou într-un dincolo și reiau dialogul cu ființa iubită:

Eu întreb – ea răspunde; ea întreabă – eu răspund. „Stai!” Am ajuns la șantier. „Fiecare își ia uneltele trebuitoare. Fiecare își ia un târnăcop și o lopată!” Și fiecare din noi se năpustește în coliba întunecoasă, numai ca să pună mâna pe o unealtă mai bună ori mai ușor de mănuit. „Porcilor! Cânilor! Nu vrei să vă mișcați mai repede?” În curând stăm în picioare în groapă, fiecare la locul său de ieri. Pământul înghețat se sfarmă sub vârful târnăcopului, sar scânteii. Mințile încă nu s-au dezghețat, camarazii sunt încă tăcuți. Și mintea mea este încă legată de imaginea ființei iubite. Vorbesc încă cu ea, ea vorbește în continuare cu mine. Deodată îmi trece prin minte un gând: Nu știu dacă soția mea mai trăiește încă! Dar de un lucru sunt sigur, acum l-am învățat: În măsura în care iubirea nu are în vedere existența corporală a unui om, în aceeași măsură ea se referă în modul cel mai profund la esența spiritală a ființei umane iubite, la felul ei specific de a exista (das „So-sein”), astfel că nici nu interesează existența sa lângă mine, chiar și existența sa corporală, faptul de a fi în viață. Nu știu dacă persoana iubită mai trăiește ori nu și nici nu pot ști (cât am fost internat în lagărul de concentrare, pentru deținuți nu exista posibilitatea de a scrie scrisori și nici posibilitatea de a primi scrisori); dar în această clipă acest lucru nu mai are nici o importanță. Deocamdată nu am nevoie să știu dacă persoana iubită trăiește ori nu: nimic nu poate dăuna iubirii mele, amintirii pline de iubire, contemplării figurii ei iubite. Cred că dacă atunci aș fi știut că soția mea este moartă, m-aș fi comportat exact la fel față de imaginea ei mentală. Știrea morții ei nu m-ar fi tulburat cu nimic în contemplarea plină de iubire ce avea loc: dialogul mental ar fi fost la fel de intens și de bogat. În această clipă îmi dau seama cât adevăr se cuprinde în cuvintele: „Așează-mă ca pe o pecete pe inima ta... Căci iubirea este la fel de tare ca moartea.”

Monolog în dimineața cenușie

Cenușii sunt zorii dimineții din jurul tău, cenușiu este cerul deasupra ta, cenușie este zăpada în palida lumină a zorilor de ziua, cenușii sunt zdrențele în care sunt înfășurați camarazii tăi. Cenușii le sunt fețele. Din nou îți începi dialogul cu ființa umană iubită sau, a mia oară, îți îndrepti spre cer plângerea și întrebarea ta. A mia oară te străduiești să obții un răspuns, te străduiești să afii sensul suferinței tale, sensul jertfei tale, sensul unei morți lente. Într-o ultimă împotrivire vehementă cu care lupti cu disperarea unei morți pe care o simți apropiindu-se, simți că cenușii care te înconjoară este sfâșiat și în această ultimă revoltă îți dai seama că mintea ta pătrunde dincolo de această lume fără speranță și fără sens și că la ultimele tale întrebări despre existența ori inexistența unui ultim sens al vieții, primești

răspunsul plin de bucuria victoriei: Da! (Există un sens ultim al vieții!) Și în acea clipă, se aprinde o lumină la o fereastră a unei îndepărtate gospodării țărănești, care pare că stă la orizont ca un decor de teatru, în mijlocul cenușiului descurajant al zorilor unei dimineți bavareze, „et lux in tenebris lucet“, și lumina lucește în întuneric... Din nou, ore întregi, ai săpat cu cazmaua pământul înghețat, din nou a trecut pe lângă tine sentinela, ca să te ironizeze un pic, și acum începi din nou să porți dialog cu ființa iubită. Tot mai mult simți că ea este prezentă, simți că se află acolo, alături de tine. Crezi că-i poți constata prezența numai să întinzi mâna, pentru a-i apuca mâna și a i-o strânge. Foarte puternic esti cuprins de impresia că ea este de față. Și atunci, în aceeași clipă, ce se întâmplă, ce-i asta? Fără zgomot trece pe lângă tine zburând și se așează în imediata ta apropiere, pe o bucată de pământ din movila pe care ai scos-o cu lopata din groapă. O pasăre te privește țintă, fără să se miște...

Libertatea interioară

Câți din cei care au îndurat viața din lagărul de concentrare nu știu să povestească despre acei oameni care, pe locurile unde deținuții se adunau pentru apel ori prin barăcile lagărului, împărțeau ici un cuvânt de îmbărbătare, colo ultima bucătică de pâine? Chiar dacă numărul lor a fost mic, totuși ei dovedesc prin fapta lor că în lagărul de concentrare unui deținut îi poți lua tot, afară de ultima libertate umană, de a avea o atitudine ori alta față de condițiile date. Și exista o astfel de atitudine cu adevărat omenească, altruistă, alături de cea mai puțin omenească, egoistă.

În timp ce majoritatea deținuților era preocupată de întrebarea: Oare vom ieși viu din lagăr? Căci dacă nu ieșim viu, toată suferința îndurată nu are nici un sens, nici un rost, a fost în zadar, pe mine mă chinuia altă întrebare. Oare toată suferința și moartea care își lua tributul în jurul nostru are vreun sens, vreun rost? Căci dacă nu are, atunci, la urma urmelor, nu ar avea nici un rost să ieșim viu din lagăr. Căci viața care nu are alt rost decât să scapi cu ea și o viață cu un rost care stă și cade în funcție de faptul că scapi teafăr ori nu din lagăr, prin urmare viața la care sensul depinde de bunăvoința întâmplării, o astfel de viață de fapt nu ar merita deloc să fie trăită.

Șeful meu de baracă, cândva fost vestit compozitor și libretist străin, într-o zi mi-a mărturisit următoarele: „Ascultă, doctore, aș dori să-ți povestesc ceva. De curând am avut un vis tare curios. O voce mi-a spus că-mi este permis să exprim o singură dorință, trebuie doar să-i spun ce aș dori să știu și ea îmi va răspunde, oricare ar fi întrebarea mea. Și știi ce-am întregat-o? Că doresc să știu când se va termina pentru mine războiul. Știi, doctore, ce

Gândirea în actualitate

vreau să spun prin cuvintele „pentru mine”. Adică voiam să știu când vor înceta suferințele noastre.” „Si cand ai avut acest vis?” I-am întrebat eu. „În februarie 1945” răspunde el (la data povestirii visului eram la începutul lui martie 1945). „Si ce ti-a spus vocea din vis?” I-am întrebat eu mai departe. Și cu o voce scăzută, plină de mister, mi-a șoptit: „La 30 martie...”

Când F. acest camarad al meu mi-a povestit visul, era încă plin de speranță și convins că vocea din vis va avea dreptate: ceea ce i-a spus lui se va împlini întocmai. Dar termenul profetit de acea voce se apropia tot mai mult și știrile ce pătrundeau în lagar despre situația militară lăsau să pară din ce în ce mai puțin probabil taptul că frontul ne va aduce eliberarea încă în luna martie. Atunci s-au întâmplat următoarele: La 29 martie F. s-a îmbolnăvit brusc, având febră mare. La 30 martie, în care, conform profetiei, războiul și astfel suferința trebuia să înceteze „pentru dânsul”. F. a început să delireze în mod grav. Și în cele din urmă și-a pierdut cunoștința... La 31 martie el era mort. Murise din cauza tifosului exantematic.

Gândirea în actualitate

Pentru cel care știe ce relații intime există între starea sufletească a unui om și deci a sentimentelor sale de curaj, de speranță, respectiv de descurajare și de lipsă de speranță, pe de o parte, și, pe de altă parte, situația imunității organismului, pentru acela va fi de înțeles ce efect ucigător poate avea scutundarea bruscă în disperare și în descurajare: la urma urmelor, camaradul meu a murit din cauza greilei deziluzii provocate de neîmplinirea eliberării așteptate exact la o anumită dată. Aceasta a făcut ca puterea de apărare împotriva infecției cu tifos exantematic, care nu se manifestase violent, să scadă brusc. Credința sa în viitor și voința sa de a apuca acest viitor au slăbit și, în felul acesta, organismul său a fost doborât de boală – și astfel vocea pe care el a auzit-o în vis, în cele din urmă a avut dreptate...

Gândirea în actualitate

Vai de cel care nu vedea în fața sa nici un țel al vieții, vai de cel care nu avea nici un conținut al vieții, vai de cel care în viața sa nu vedea nici un scop. Aceluia îi dispărea orice sens, orice rost al vieții, și cu aceasta îi dispărea orice sens și orice rost să reziste. Acești oameni care au devenit în acest mod fără nici un sprijin curând se lăsau doborâți. La toate argumentele încurajatoare ei răspundeau totdeauna, în mod tipic, cu cuvintele: „Nu mai am ce aștepta de la viață —” Ce replică poți da la asemenea cuvinte?

Să ne întrebăm care este sensul și rostul vieții. În acest caz este nevoie de o cotitură în toată punerea problemei despre sensul și rostul vieții. Noi trebuie să învățăm și oamenii descurajați trebuie să învețe că de fapt nu interesează niciodată ce așteptăm

noi de la viață, ci dimpotrivă, interesează doar ce așteaptă viața de la noi.

Îmi amintesc de două „cazuri”, care manifestau un paralelism remarcabil, pentru că servesc de exemplu de felul cum pot fi utilizate gândurile de mai sus. Este vorba de doi bărbați care în convorbirile lor exprimaseră intenții de sinucidere. Ambii afirmau în mod tipic că nu mai au ce să aștepte de la viață. Dar în ambele cazuri trebuia să le arăt că viața așteaptă ceva de la dânsii, că ceva în viața lor, în viitor, îi așteaptă pe dânsii. Realmente a rezultat că pe unul îl aștepta un om: copilul său de care era legat cu o iubire ce mergea până la venerație; acel copil „își aștepta” în străinătate tatăl. Pe celălalt nu-l „aștepta” o persoană ci o treabă de făcut: opera sa! Acest bărbat era om de știință și a publicat, despre o anumită temă, o serie de cărți. Seria nu era încă încheiată și aștepta împlinirea ei. Pentru această operă acest om era de neînlocuit și de neschimbat cu altcineva. În cadrul iubirii pe care i-o purta copilul său el era la fel de neînlocuit și de neschimbat: era vorba de acea singularitate și unicitate care-l caracterizează pe orice om și numai ea oferă sens și rost existenței individuale. Ea se referă atât la o operă ori la o performanță în creație, cât și la un alt om și la iubirea sa. Trebuie conștientizată această imposibilitate de a fi reprezentat de altul și înlocuit de altul, însușire ce caracterizează orice persoană. Tocmai această însușire a fiecărui om îl face răspunzător pentru viața și perpetuarea vieții sale, răspunderea plină de măreție și de lumină. Un om care a devenit conștient de această răspundere pe care o are față de o operă ce-l așteaptă ori față de un om iubitor care-l așteaptă să se întoarcă acasă întreg și sănătos, un astfel de om nu se va sinucide niciodată.

Ce mult valorează un cuvânt potrivit spus la timp potrivit. Fusese o zi rea. Cu puține zile înainte, la apel, se comunicase tot ceea ce se considera sabotaj și era pedepsit imediat cu spânzurătoarea. Între aceste delikte pomenite ca sabotaj era tăierea de fâșii înguste din păturile noastre vechi (mai înainte noi folosisem de multe ori acest mijloc ca să ne confecționăm jambiere); se pomenise ca sabotaj și cel mai neînsemnat furt. Ei bine, după această punere în gardă, se găsisese un amărât de deținut care, împins de foame, spărsese intrarea la silozul cu cartofi și furase câteva kilograme de cartofi. Spargerea fusese descoperită și ceilalți deținuți știau cine este vinovatul. Conducerea lagărului a cerut să-i fie predat „spărgătorul” pentru a-si primi pedeapsa meritată; în caz contrar, toți deținuții vor posti post negru o zi întreagă. Se-nțelege că cei 2500 de camarazi au preferat să nu măriănțe nimic o zi întreagă decât să-l predea spre spânzurare pe unul din ei. În seara acelei zile de post negru,

Gândirea în actualitate

ședeam adunați în baraca noastră, într-o dispoziție sufletească deosebit de proastă. Se vorbea puțin și atunci când cineva vorbea cuvintele lui îi enervau pe ceilalți. Răul nu era destul de mare, a mai trebuit să se stingă și lumina. Moralul nostru ajunsese nivelului cel mai scăzut cu puțință. Dar șeful de baracă, un om înțelept, a improvisat o conversație intimă despre tot ceea ce ne preocupă pe toți în cel mai înalt grad; a vorbit despre acei camarazi care în ultimele zile muriseră din cauza bolii ori care se sinucisese. El a vorbit și despre motivul adevărat al acestei morți, care, în ambele cazuri, fusese același: abandonarea luptei, renunțarea la lupta cu greutățile vieții de lagăr. Adresându-mi-se apoi personal a spus că ar vrea să afle de la mine ce măsuri trebuie luate pentru a feri viitoarele victime să se dea bătute. Martor mi-i Dumnezeu, că nu eram dispus să ofer explicații psihologice ori să dau sfaturi de psihoterapie tovarășilor mei de baracă, adică să le ofer un fel de asistență spirituală medicală: mi-era și mie frig și foame. Eram și eu extenuat și nervos. Dar a trebuit să-mi iau inima-n dinți să folosesc această ocazie unică, căci cuvintele de îmbărbătare erau acum mai necesare ca niciodată.

Gândirea în actualitate

Și am început să vorbesc și am început să le spun tovarășilor mei de suferință că, sincer vorbind, fiecărui din noi viitorul trebuie să-i apară fără speranță, am recunoscut că fiecare din noi, în treacăt, poate să-și fi făcut socoteala cât de mică este probabilitatea de a supraviețui, de a ieși vii din acest lagăr de concentrare. În lagăr încă nu se manifestase o epidemie de tifos exantematic și totuși am apreciat că șansa mea de supraviețuire este doar de circa cinci procente. Și le-am spus oamenilor acest adevăr! Dar le-am mai spus și că, în ce mă privește, nu mă gândesc să renunț la speranță și să depun armele. Căci nici un om nu cunoaște viitorul, nici un om nu știe ce-i poate aduce chiar ceasul următor.

Gândirea în actualitate

Dar eu nu am vorbit numai de viitor și despre întunericul în care, din nefericire pentru noi, el era înfășurat; nu numai despre prezent, cu toate suferințele lui, ci am vorbit și despre trecut, despre toată bucuria și toată lumina pe care el ne-o oferă în întunericul zilelor noastre de aici din lagăr. L-am citat pe poetul care spune: „Ceea ce ai trăit nu-ți poate lua înapoi nici o putere din lume”. Ceea ce ai realizat în opulența vieții trecute, în bogăția de trăiri sufletești, această avere nu ne-o poate lua nimic și nimeni. Dar nu numai întâmplările prin care am trecut, ci și ceea ce am înfăptuit, gândurile noastre mari și tot ceea ce am suferit... toate acesta le-am salvat înscriindu-le în realitate o dată pentru totdeauna. Și chiar dacă totul este de domeniul trecutului, tocmai în acest trecut totul este asigurat pentru veșnicie! Căci și trecutul este o formă de existență, poate chiar cea mai sigură existență.

Și pe urmă am vorbit și despre mulțimea de posibilități diferite de a umple viața cu sens și rost. Am povestit camarazilor mei (care sebeau liniștiți și abia dacă schițau vreo mișcare; cel mult, din când în când, se auzea un oftat înduioșător) că totdeauna și în orice împrejurare viața are sens și că acest sens infinit al existenței cuprinde în el și suferința și moartea. Și i-am rugat pe acești bieți oameni care mă ascultau în această baracă cufundată în cel mai deplin întuneric, să privească în față lucrurile și gravitatea situației și totuși să nu se descurajeze, ci să-și păstreze curajul, fiind conștienți că și lipsa de speranță a luptei noastre își are sensul și demnitatea ei ce nu pot fi răpite de nimic și de nimeni. Le-am spus că spre fiecare din noi, în aceste ore greu de suportat, ore care pentru mulți dintre noi sunt aproape ultimele, cineva ne privește de sus cu o privire de îmbărbătare: un prieten ori o femeie, cineva încă în viață ori cineva deja mort – ori un Dumnezeu. Și acel cineva așteaptă de la noi să nu-l dezamăgim și să știm să suferim și să murim nu în mod deplorabil, ci cu mândrie.

În curând s-a aprins becul electric atârnat de grinda barăcii noastre și i-am văzut pe camarazii mei de baracă, cu lacrimi în ochi, străduindu-se să se apropie de mine și să-mi mulțumească... Trebuie însă să recunosc aici că doar mult prea rar am avut această tărie sufletească de a mă autodepăși și de a realiza acest ultim contact intim cu tovarășii mei de suferință, ca în acea seară, și este sigur că nu am folosit unele ocazii externe ce se ofereau pentru aceasta.

Psihologia sentinelei din lagărul de concentrare

Aici vreau să-l pomenesc doar pe acel comandant al lagărului în care am fost internat ultima dată și din care am fost eliberat. Era SS-ist. După eliberarea lagărului, s-a aflat totuși ceea ce știuse doar medicul lagărului (el însuși deținut): că comandantul lagărului a cheltuit din buzunarul propriu sume apreciabile pentru a fi cumpărate de la farmacia târgului apropiat medicamente pentru deținuții săi! Istoria aceasta are și un postludiu: După eliberarea lagărului, niște deținuți evrei l-au ascuns pe SS-ist ca să nu cadă în mâna trupelor americane și i-au declarat comandantului american că-l vor preda pe fostul comandant de lagăr numai cu condiția să nu i se întâmple nimic rău. Comandantul trupelor americane și-a dat cuvântul de onoare de ofițer și atunci deținuții evrei au venit la dânsul cu fostul comandant de lagăr. Comandantul trupelor americane l-a numit din nou pe SS-ist în funcția de comandant de lagăr. Iar SS-istul a organizat pentru noi, foștii lui deținuți, colecte de alimente și de îmbrăcăminte de la populația satelor învecinate.

În schimb, șeful acestui lagăr, el însuși deținut, era mai aspru

Gândirea în actualitate

decât toate sentinelele SS-iste ale lagărului. El îi lovea pe deținuți oriunde și ori de câte ori avea ocazia s-o facă. În timp ce, din câte știu, comandantul lagărului nu a ridicat niciodată mâna să lovească pe unul din deținuții „săi”.

De aici rezultă un lucru: caracterizând un om ca membru al pazei lagărului ori, invers, ca deținut în acel lagăr, nu ai spus nimic despre firea și caracterul omului. Bunătatea omenească se poate afla la toți oamenii; se găsește, deci, și la grupul de oameni pe care suntem ispitiți să-i condamnăm în bloc. Granițele dintre paznici de lagăr și deținuți în lagăr nu coincid cu granițele dintre oamenii răi și oamenii buni. Granițele se întretaie! Nu trebuie să simplificăm lucrurile și să declarăm: unii (deținuții) sunt îngeri, iar alții (paznicii lor) sunt draci! Dimpotrivă: dacă împotriva părerii generale cu efect în viața lagărului, în calitate de sentinelă ori de supraveghetor pe un șantier te porți omenește, aceasta este și rămâne cumva o performanță personală și morală; pe de altă parte, joshicia unui deținut care face rău propriilor săi tovarăsi de suferință este de condamnat cu cea mai mare asprime. Este clar că lipsa de caracter a unui asemenea om este deosebit de dureros resimțită de către deținuții din lagăr și, pe de altă parte, este la fel de clar cât de adânc mișcat sufletește este deținutul când are parte de cea mai mică manifestare de omenie din partea unei sentinelle. Când de exemplu îmi amintesc cum un șef de echipă (adică un nedetinut) într-o zi mi-a întins pe furis o bucată de pâine – despre care știam că a trebuit s-o economisească din rația sa de mic dejun – atunci îmi amintesc și de faptul că ceea ce m-a mișcat până la lacrimi nu a fost această bucată de pâine, în calitatea ei de ceva material, ci acel ceva omeneșc oferit mie și cuvintele care au însoțit gestul, și privirea omenească și omenoasă ce au însoțit fapta...

Gândirea în actualitate

Din toate acestea noi putem trage învățătura că pe pământ există două rase de oameni și numai acestea: „rasa oamenilor cumsecade” și „rasa oamenilor ai dracului”. Adică rasa celor care nu se poartă omenește. Și ambele rase sunt răspândite peste tot: ele pătrund în toate grupurile de oameni; nici un grup nu este format numai din oameni cumsecade ori numai din oameni răi; din acest punct de vedere, deci, nici un grup uman nu este „pur din punct de vedere rasial” – ei bine, în felul acesta se mai găsea și câte un ins cumsecade chiar și în grupul de sentinelle ale lagărului!

Viața în lagărul de concentrare a deschis o prăpastie adâncă. Ia fel ca cele mai mari adâncimi ale vieții sufletești. Este de mirare că în aceste străfunduri ale vieții de deținut vizibil este iarăși doar omeneșcul din om? Omenescul așa cum este, ca un amalgam de bine și rău! Despicătura care străbate toată

experiența umană și care separă binele de rău ajunge chiar și până la cele mai mari adâncimi și devine vizibilă tocmai la fundul acestei prapăstii care este lagărul de concentrare.

Poate că nici o generație dinaintea noastră nu a cunoscut omul cum l-am cunoscut noi. Ce este deci omul? Este ființa care totdeauna *decide* ce este. El este ființa care a inventat camerele de gazare, dar, în același timp, este ființa care a pășit în camerele de gazare cu capul sus și cu o rugăciune pe buze.

Aceasta a fost relatarea făcută de deținutul nr. 119.104. Ajuns aici, aș dori să remarc că inițial nu voiam să public cartea sub numele meu, ci indicând drept autor doar numărul meu de deținut. De ce? Fiindcă am repulsie față de darea în spectacol. Realmente manuscrisul cărții era încheiat când am fost convins să-mi părăsesc prima intenție, argumentându-mi-se astfel: O scriere publicată anonim are o valoare mai mică, fiindcă îi lipsește curajul mărturisirii deschise. După aceasta am renunțat la unele tăieturi în textul inițial, astfel că, din conflictul dintre curajul mărturisirii deschise și jena de a mă da în spectacol a câștigat curajul mărturisirii deschise și, în felul acesta, mi-am jucat mie însumi o festă.

Noi toți acei care, datorită miilor și miilor de împrejurări norocoase ori de minuni ale lui Dumnezeu – indiferent cum le-am numi –, am scăpat cu viață din lagărul de concentrare nazist, știm și o putem spune liniștiți: cei mai buni nu s-au întors.

Gândirea în actualitate

Gândirea în actualitate

Gândirea în actualitate

Acest text reprezintă paginile 162–178 din cartea DER MENSCH VOR DER FRAGE NACH DEM SINN (Omul în fața problemei sensului vieții) Editura Piper Verlag, München. Traducător: Gheorghe V. Arsintescu, psiholog, Cluj–Napoca

Ținem să mulțumim în mod călduros domnului profesor Victor Frankl pentru că ne-a permis să publicăm din cartea domniei sale și domnului Arsintescu pentru impecabila sa traducere. Pentru că este într-adevăr o carte remarcabilă, fundația noastră intenționează s-o publice cât de curând. Noi credem că ea este absolut necesară tineretului nostru.

MEMORIA
Fundația pentru un viitor

128